

עירובין לא. (המשנה) עד לב: (המשנה)

ביאורי מושגים
כותי - בימי בית שני ואחרי חורבנו היתה קהילה ענקית של כותים (הידועים כיום בשם שומרונים). השומרונים קיימו מערכת של מצוות המקבילה למערכת שלנו. בשל השכיחות הגבוהה של המפגש עם השומרונים התעסקו חז"ל הרבה במעמדם.
 בתחילה נטו מספר תנאים להתייחס אליהם כיהודים בעייתיים. אולם עם הזמן נגזרו גזרות עליהם עד שלבסוף מעמדם התקבע כלא יהודים.
 בעקבות מרד גדול שהשומרונים ניהלו כנגד הרומאים הם חטפו מכה קשה נהרגו וגורשו. בניגוד אלינו היהודים, השומרונים לא הצליחו לשמור על צביונם ומעמדם בגלות והם נעלמו (למעט קהילות קטנטנות שנשארו).

המשנה

מותר לערב ב:
 דמאי, מעשר שניטלה תרומתו, מעשר שני והקדש שנפדו, והכהנים - בחלה.

אסור לערב ב:
 טבל, מעשר שלא ניטלה תרומתו, מעשר שני והקדש שלא ניפדו.

מדוע מותר לערב בדמאי:
 כיוון שמותר להאכיל אותו לעניים, ויכול להפקיר נכסיו ולהיות עני.

מה החידוש בכך שמותר לערב ב:

מעשר שניטלה תרומתו - אפילו אם הלוי נטל את המעשר לפני מירוח הכרי, שאז הוא פטור מתרומה גדולה וחייב רק בתרומת מעשר.

מעשר שני שנפדה - אפילו אם נתן רק את הקרן ולא נתן את החומש.

מה החידוש בכך שאין לערב ב:

טבל - אפילו אם זהו טבל דרבנן (למשל פירות מעציץ שאינו נקוב).
מעשר שלא ניטלה - כשהלוי נוטל את המעשר אחרי מירוח הכרי הוא חייב להפריש גם תרומה גדולה וגם תרומת מעשר.

מעשר שני שלא ניפדה - אפילו אם נפדה בדבר לא ראוי הפדיון לא תופס (למשל מעשר שני במטבע ללא צורה, או הקדש בקרקע).

המשנה

השולח עירובו ביד חש"ו או ביד כותי - אינו עירוב,

ואם בן דעת שאינו כותי קיבל ממנו את העירוב - עירוב.

כדי שעירוב תחומין יחול יש למלא 2 דרישות:
 1. שהעירוב יונח במקום המתאים.
 2. שאדם או שלוחו יגדירו את המקום כמקום השביתה.

בעירוב חצרות מספיקה הדרישה הראשונה.

לכן **קטן** מועיל בעירוב חצרות ולא מועיל בעירוב תחומין.

במקרה שבו דעת קיבל את העירוב:
 א. הדרישה השניה - מתמלאת בקלות.
 ב. כדי לוודא שהחפץ מגיע לשליח בן הדעת (הדרישה הראשונה) יש צורך שהאדם יראה במו עיניו את המסירה
הערה: במקרה כזה העירוב מועיל גם אם השליח הראשון היה קוף!

במקרים אלו מודה ר"נ שסומכים על השליח:

- כשהשליח הוא ב"ד (של ישראל או של כהנים).
- בפירות היוצאים מתחת ידי חבר.

מתי ניתן לסמוך בעיניים עצומות על שליח

רב נחמן: רק בדין שתוקפו **מדרבנן**.

רב חסדא: אפילו בדין שתוקפו מהתורה.

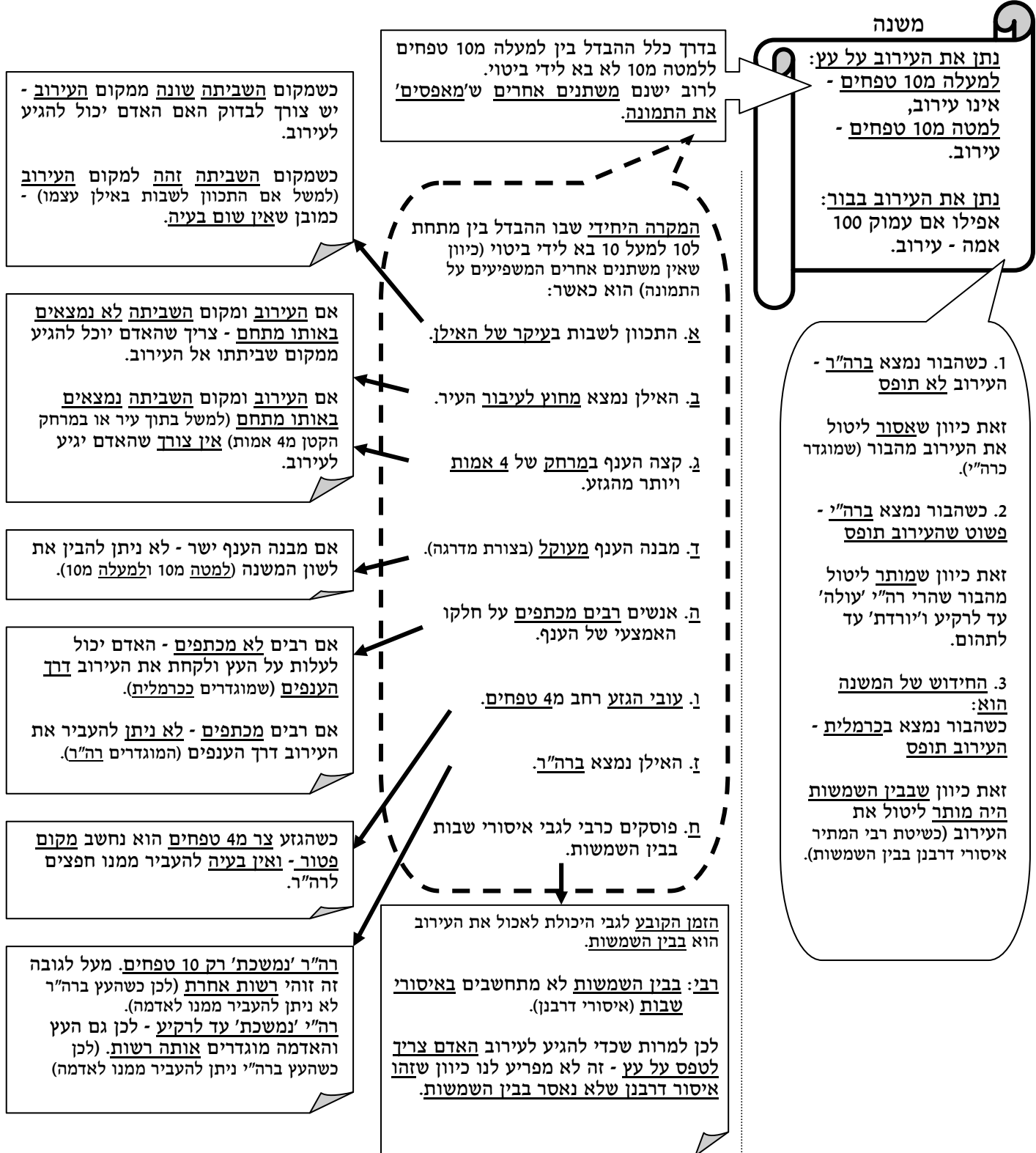
דין מס' 2 נלמד ממחלוקת רבי ורשב"ג:

רבי: חברים מעדיפים לעבור על איסור קל ולתרום שלא מן המוקף כדי להציל עמי ארצות מאיסור חמור - אכילת טבל.

רשב"ג: חברים מעדיפים לא לעבור אפילו על איסור קל.

עירובין לב: (המשנה) עד לד: (המשנה הראשונה)

ביאורי מושגים
מיקום עירוב התחומין - קניית השביתה אינה מתבצעת אוטומטית ע"י נתינת האוכל (בשונה מעירוב חצרות, שם נתינת העירוב יוצרת אוטומטית את העירוב).
 לכן יש צורך **בבן דעת שיתכוון לקנות שביתה** (כפי שראינו בדף הקודם) ולכן ניתן לקנות שביתה לא רק בדיוק במקום הנחת העירוב, אלא גם **בסמוך** לו ובתנאי שהאדם והעירוב יהיו **באותו 'מתחם'** (הוא ועירובו במקום אחד).
 הגמרא דנה מה מוגדר אותו מתחם.

ברייתא

שיטת רבי בהנחת עירוב על עץ

הניח ישירות על עץ
מעל ל10 טפחים - אינו עירוב,
מתחת ל10 - עירוב.

הניח בתוך סל הקשור לעץ:
בכל גובה - עירוב.

מדוע יש הבדל בין מקרה ששם ישר על
העץ לבין מקרה ששם בתוך סל:

רבינא:

כששם על עץ - מדובר כשעובי הגזע רחב
4 טפחים (וזהו המקרה שאליו מתייחסת
המשנה)

כששם בסל - מדובר כשהגזע צר 4
טפחים ולכן הגזע הינו מקום פטור.
(כשהגזע הוא מקום פטור אין בעיה לקחת
מעמו גם בגובה רב).

ר' ירמיה:

כששם על עץ - לא ניתן לקחת את
העירוב בלי לטפס.

כששם בסל - ניתן לכופף את הסל ולקחת
את העירוב גם כשהסל תלוי בגובה רב.

ר' ירמיה מיישם את העיקרון שלו (שאם ניתן להגיע בדרכים יצירתיות לעירוב זה נחשב שהאדם והעירוב במקום אחד) גם במקומות אחרים.

קושיה על הסבר רבינא:
 אם ההבדל המרכזי בין הרישא לסיפא הוא בעובי הגזע מדוע הברייתא מספרת על כך שהאדם שם ב'סל'?

תשובה:

רבי סבר כר"י שדורש
שבמקום הנחת העירוב יהיה
רוחב של 4 טפחים.

לכן כשיש סל הוא מצטרף
לרוחב הגזע וכך יש מקום
הרחב 4 טפחים.

לא אומרים 'גוד אחית מחיצתא' (הורד את מחיצות הסל למטה) - כיוון שהסל לא מקיף את הגזע מכל הכיוונים.

עירובין לד: (המשנה הראשונה) עד לה. (המשנה)

ביאורי מושגים

עץ, בע"ח, ומוקצה - חפץ שהוא מוקצה אסור בטלטול אבל מותר להשתמש בו בלי להזיזו (לכן מותר לשבת על אבנים בשבת). עצים ובע"ח אסורים גם בהזזה וגם בשימוש (לכן אסור להישען על עץ או על בע"ח בשבת).

כלי שניטל שלא לצורכו - התנאים נחלקו האם מותר לקחת כלי לצורך תשימש שאינו התשימש שאליו הוא מיועד - ר' יוסי התיר לקחת כלי לכל שימוש המותר, ור' נחמיה התיר לקחת כלי רק לצורך השימוש הייעודי של הכלי.

משנה

נתן עירוב על גבי קנה או מקל:

אם הוא תלוש ונועץ באדמה - עירוב אפילו בגובה רב מאוד.

מעמד קנה בשבת:

קנה רך - מותר להשתמש בו, (וכך ראינו שר"נ התיר לתלמידיו לשבת על קנה רך) קנה שהתקשה - דינו כעץ ואין להשתמש בו.

קושיה: מדוע צריך שהקנה יהיה תלוש הרי לשיטת רבי לא מתחשבים באיסורי דרבנן (במקרה שלנו טיפוס על עץ).

תשובה:

ר"ח: המשנה כאן היא לשיטת חכמים (על אף שהמשנה הקודמת היא לשיטת רבי).

רבינא: המשנה כאן היא לשיטת רבי. אבל גם רבי מודה שקנה מחובר לא מועיל לעירוב וזאת משום חשש צדדי (שמא יתלוש את הקנה).

שיטה זו חייבת להעמיד את המשנה:

1. ביר"ט (בשבת ר"מ אוסר להוציא לבנים).
2. במגדל שבו יש רווח בין הלבנים.
3. ר"א (שבברייתא הכשיר את העירוב כשהמפתח נמצא בעיר) חולק על ת"ק במקרה אחר לגמרי (בשבת וכשנמצא המפתח).

רב ושמואל (דור א'): מדובר במגדל לבנים, ת"ק סובר כר"מ המתיר להוציא ביר"ט לבנים מהמגדל כדי לקחת פירות.

משנה

נתן את העירוב במגדל ואבד המפתח:

ת"ק: נחשב עירוב.

ר' אליעזר: אם אינו יודע היכן המפתח - אינו עירוב.

מדוע ת"ק מכשיר את העירוב,

הרי האדם לא יכול להגיע אליו?!

רבה ורב יוסף (דור ב'): מדובר במגדל עץ המחזיק יותר 400 סאה.

המח' היא מה מעמד מגדל זה: ת"ק: נחשב כלי ומותר לסותרו. ר"א: נחשב אוהל, ואסור לסותרו.

רבא ואביי (דור ג):

מדובר במגדל הקשור במנעול וחבל.

המח' היא האם מותר לקחת סכין של אוכל כדי לחתוך את החבל:

ת"ק: מותר לקחת חפץ גם לשימוש שאינו השימוש הייעודי שלו. ר"א: אסור לקחת חפץ לשימוש שאינו השימוש הייעודי שלו.

רבה ור"י ניסו להצמיד מח' זו למח' האם זב שהזיז מגדל כזה טימאן. (אם נטמא - סימן שהוא כלי, אם לא נטמא - סימן שהוא אוהל).

אביי דחה את ההצמדה: בהמשך המשנה מפורש שכל חפץ שזב מזיז נטמא (גם כלי וגם אוהל).

המח' שם היא בעניין אחר: האם טומאת היסט היא רק כשמזיזים או גם כשמרעידים.

עירובין לה. (המשנה) עד לו: (המשנה)

ביאור מושגים - בעמוד הבא

משנה

נקבר תחת הגל/התגלגל מחוץ לתחום/ נשרף/ נטמא (רלוונטי רק לגבי תרומה)

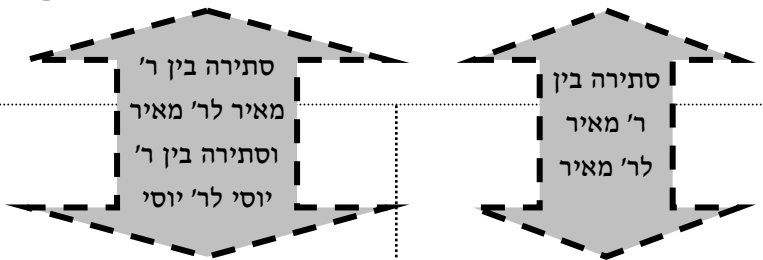
מבעוד יום:
העירוב פסול.

אחרי חשיכה:
העירוב כשר.

ספק:
ר"מ ור' יהודה: יש להחמיר ולכן דינו כחמר-גמל (ההליכה מותרת רק למקום שנמצא גם בתחום השבת של העירוב וגם בתחום השבת של ביתו).
ר"ש ור' יוסי: העירוב כשר.

התגלגל מחוץ לתחום:
רבא: אם המרחק קטן מ4 אמות אין בעיה. 4 אמות מהעירוב נחשב יחידה אחת, לכן העירוב כאילו מונח בתוך 2000 אמה.

נקבר תחת הגל:
אפשרות א': אין להרים את הגל מחשש למוקצה - ואז המשנה היא רק כחכמים האוסרים שבות בין השמשות.
אפשרות ב': אין להרים את הגל משום בונה (יש צורך במעדר כדי להרימו) - המשנה היא אפילו כרבי.

קושיה: הרי ר"מ היקל במדידת תחומין?

תשובה: הקולא נאמרה רק לשיטת רבותיו. ר' מאיר עצמו סבר שתחומין דאורייתא ולכן הוא עצמו החמיר במדידות ובספקות.

יישוב הסתירה בדעת ר"מ:
בעירובין זהו איסור מהתורה ולכן מחמירים, במקוואות זהו איסור מדרבנן ולכן מקילים.

המשנה במקוואות

ספק טבל
בטומאה מהתורה:
לפי כולם: טמא.

בטומאה מדרבנן:
ר' יוסי: טמא.
ר' מאיר: טהור.

המשנה בטהרות

נגע באדם - ולמחרת התברר שהוא מת:
ר' מאיר: טהור.

חכמים: טמא - (אנו מניחים שהאדם היה בר מין כבר בלילה).

יישוב הסתירה בדעת ר' יוסי:

אפשרות א':
בעירובין זהו איסור דרבנן שחכמים 'המציאו' ולכן מקילים, במקוואות זהו איסור דרבנן שעיקרו 'מהתורה' ולכן מחמירים.

אפשרות ב':
בעירובין ר' יוסי אמר את שיטת רבותיו שהקלו. במקוואות ר' יוסי אמר את שיטת עצמו שהחמיר.

אפשרות ג':
בעירובין יש חזקת כשרות ראשונית ולכן מקילים. במקוואות אין חזקת כשרות ראשונית ולכן מחמירים.

יישוב הסתירה בדעת ר"מ:

רבה ורב יוסף:
בטהרות יש רק חזקת כשרות ולכן ניתן לטהר, בעירובין מדובר כשיש 2 כיתי עדים המכחישים זה את זה המוחקים את החזקה (עיי' ביאור מושגים).

רבא:
בטהרות יש שתי חזקות - ולכן מטהרים, בעירובין יש רק חזקה אחת - ולכן מטמאים.

בהמשך מובאת ברייתא שמחזקת את ההצעה הזו. לפיה אם אין חזקת כשרות ראשונית - העירוב אכן פסול.

ביאור מושגים

שתי כיתות עדים המכחישות זו את זו - ישנה מחלוקת מאוד בסיסית כיצד אנו מתייחסים למצב כזה. האם אנו טוענים ש'תרי ותרי כמאן דליתא' - ואז אנו מתעלמים מהעדים כאילו אינם, או שאנו טוענים ש'תרי ותרי כמאן דאיתא' - ואז העדים קיימים.

אם אנו מתעלמים מהעדים ניתן להתחשב בחזקה. אם אנו מתייחסים לעדים עלינו להתעלם החזקה זאת כיוון ששני עדים הוא נשק יום הדין שמבטל כל עקרון ראייתי אחר (מלבד כמובן אם 'בא הרוג ברגליו').

רבה ורב יוסף טוענים שהסיבה שר"מ מחמיר במקרה של תרומה שספק נטמאה בין השמשות הוא כיוון שיש לנו שתי כיתות עדים המכחישות ובמצב כזה לא ניתן להתחשב בחזקת הכשרות (ר"י שחלק סבר ש'תרי ותרי כמאן דליתא' ולכן ניתן להתחשב בחזקה).

מקבץ הלכות

1. שני לחמים שרק אחד מהם כשר והוא אינו יודע איזה מהם: רב הונא: העירוב פסול.

2. הניח כיכר לעירוב אבל קבע שתוקדש בשבת: רב נחמן: העירוב כשר.

הניח כיכר הקדש לעירוב אבל קבע שבשבת תצא לחולין: רב נחמן: העירוב פסול.

3. מתי נקנה העירוב:

רבא: תחילת בין השמשות - 'סוף היום' (סוף יום שישי).

רב פפא: סוף בין השמשות - 'תחילת היום' (תחילת יום שבת).

צריך שבפועל העירוב יהיה ראוי לאכילה ולא ניתן להסתפק בכשרות תיאורטית.

הנחה א': העירוב נקנה מתישהו בבין השמשות.
הנחה ב': בין השמשות הוא זמן ספק.
הנחה ג': בזמן ספק לא משתנה מעמד החפץ.

מסקנה: כדי לברר את מעמד החפץ לעניין עירוב יש לבדוק את מעמדו לפני כניסת שבת.

רב פפא מודה שעל אף שהעירוב נקנה בסוף בין השמשות העירוב צריך להיות ראוי לאכילה בתחילת בין השמשות.

ביאור מושגים - בעמוד הבא

עירובין לו: (המשנה) עד לח. (המשנה)

הברייתא של איו

הנחת 2 עירובים כשרק בשבת ייקבע העירוב האמיתי:
ר' יהודה: תלוי מתי קרה האירוע הקובע את העירוב:
אירע לפני שבת (אלא שאיננו יודעים מה קרה):
 מותר.
אירע בשבת:
 אסור.

המשנה

הנחת 2 עירובים כשרק בשבת ייקבע העירוב האמיתי:
 מותרת.
לפי מה נקבע מהו העירוב האמיתי:
 א. לפי הנסיבות המציאותיות בשבת.
 ב. אם הנסיבות זהות - לפי שיקול דעתו של האדם.
כאשר רבו מגיע מצד אחד ורב אחר מצד שני:
ת"ק: נחשב נסיבות זהות - ולכן האדם יכריע מהו העירוב האמיתי.
ר' יהודה: נחשב נסיבות שונות, (רבו קודם) - לכן הנסיבות קובעות מהו העירוב האמיתי (הצד של רבו).

המשנה ואיו סותרים זה את זה:
המשנה: ר' יהודה סובר שיש ברירה (ניתן לקבוע את העירוב לפי אירוע עתידי).
איו: ר' יהודה סובר שאין ברירה (לא ניתן לקבוע את העירוב על סמך אירוע עתידי).
רב: בתוספתא בדמאי מופיע שר"י סובר שאין ברירה - איו צודק.
עולא: בתוספתא בדמאי מופיע שר"י סובר שיש ברירה - המשנה צודקת.

התוספתא בדמאי

הפרשת תרומה בשבת
כשרק במוצ"ש אנו
קובעים אילו פירות
הופרשו:
ר"מ (ור' יהודה לפי עולא):
 מותר.
ר' יוסי ור' שמעון (ור'
יהודה לפי רב):
 אסור.

קושיות: ישנן שלוש ברייתות שבהם ר' יוסי סובר שיש ברירה.
תשובות:
בברייתא הראשונה - (הדנה בקיני יולדת) הגמרא מסבירה שלא מדובר במעשה (הקדשת הציפורים) שתלוי בעתיד (הקרבתן). כאן המעשה עצמו מתבצע בעתיד (הקביעה של מי יהיה כל קן מתבצעת בהקדשה ולא בהקדשה).
בשתי הברייתות הנוספות - הגמרא הופכת את הדעות.

קושיה: בברייתא כתוב שר' שמעון סובר שיש ברירה בעירובין.
תשובות:
רב יוסף: יש להפוך את הגירסא בברייתא (ולגרוס שלר' שמעון אין ברירה).
סתמא דגמרא: בדרבנן (עירובין) יש ברירה, בדאורייתא (תרומות ומעשרות) אין ברירה.
רבא: עקרונית ר"ש סובר שיש ברירה. בדמאי ר"ש אוסר מסיבה צדדית - צריך תרומה ששיריה ניכרים.
אביי: עקרונית ר"ש סובר שיש ברירה. בדמאי ר"ש אוסר מסיבה צדדית - הוא חושש שהכד יישבר.

ביאור מושגים - דין ברירה

בש"ס מופיעים מקרים שונים, שבהם האדם מבצע פעולה אולם הוא מתנה שהתוצאה ההלכתית תחול רק אם אירוע מסוים יתקיים. חלק מהמקרים הללו מוגדר כתנאי וחלק מוגדר כברירה.

כדי לקבוע האם מדובר בתנאי או בברירה עלינו לברר שלושה משתנים

1. האם האירוע כבר אירע.
2. האם האירוע תלוי בדעת האדם או בדעת אחרים.
3. האם האירוע אמור לקבוע שהתוצאה ההלכתית תחול (YES/NO question) או שהוא קובע את תוכן התוצאה ההלכתית (WH question).

אם האירוע שמתנים עליו:

כבר אירע (אלא שאיננו יודעים מה אירע) - תנאי.

לא אירע עדיין - והוא תלוי בסביבה - אבל האירוע קובע האם התוצאה תחול - תנאי.

לא אירע עדיין - והוא תלוי בסביבה - והאירוע קובע את תוכן התוצאה - ברירה.

לא אירע עדיין - והוא תלוי בדעת האדם - ברירה.

דוגמאות:

אירוע שקובע האם התוצאה תחול:
'פרי זה יהיה תרומה בתנאי שירד גשם'.

אירוע שקובעת את תוכן התוצאה:
'הפרי שבו יגע הזבוב יהיה תרומה'.

מתי תנאי וברירה מועילים:

בתחום שבו האדם לא השליט על המעשה: גם תנאי וגם ברירה לא יועילו.

בתחום שבו האדם הוא השליט על המעשה: תנאי - מועיל.

ברירה - מח' תנאים. (להלכה: ברירה בדאורייתא - לא מועילה, בדרבנן - מועילה).